

Desentralisert og fleksibel utdanning ved fagskoler, høyskoler og universiteter

Foto: shutterstock.com

Forord

Den grønne og den digitale omstillingen er blant de største endringene samfunnet vårt skal gjennom de kommende årene. Sammen med øvrig teknologisk utvikling fører det til at mange jobber forsvinner, at nye jobber og næringer vokser frem og at arbeidsoppgaver endrer seg. Mange, ja kanskje de aller fleste av oss, vil ha behov for å fylle på og videreutvikle kompetansen vår i løpet av livet.

Regjeringen ønsker å åpne opp utdanningssystemet mer enn i dag. Vår ambisjon er at utdanning ved fagskoler, høyskoler og universiteter er tilgjengelig for alle, uavhengig av hvor i landet de bor og hvilken livssituasjon de er i. Formålet med denne strategien er å øke tilgangen til fleksible og desentraliserte utdannings-tilbud av høy kvalitet som er tilpasset de ulike behovene arbeidslivet og enkeltmennesker har.

Behovet for ny kompetanse oppstår av mange grunner. Noen går tidlig ut i arbeidslivet og finner senere ut at de ønsker å ta den utdanningen de aldri fikk tatt som yngre. Andre har ikke mulighet eller ønske om å flytte for å ta utdanning, men har behov for utdanning der de bor og tilpasset at de er i jobb og har familie. Noen trenger å fylle på kompetansen sin. Det handler like mye om reiselivsentreprenøren og sjømatprodusenten i distriktene som det handler om småbarnsforeldre i storbyen, som bor like ved en campus.

Med andre ord: det finnes ikke bare én løsning som kan møte alle behov. Utdanning må gjøres tilgjengelig for alle. Nettopp derfor handler denne strategien om

fleksibel og desentralisert utdanning, og den omfatter tilbud både ved fagskoler og høyskoler og universiteter. Et utdannings-system som er mer tilgjengelig er et gode for enkeltmennesket og for fellesskapet. Det er viktig for at privat næringsliv og offentlig sektor skal få tilgang på den kompetansen de trenger for å utvikle nasjonalt og regionalt arbeidsliv og levere gode produkter og tjenester til innbyggerne. Det er nødvendig at tilbudene har høy kvalitet slik at både enkeltpersoner og arbeidsgiver er motivert for å prioritere tid og ressurser til kompetanseutvikling.

Allerede i dag tilbys det veldig mye god fleksibel utdanning rundt om i landet. Denne regjeringen har prioritert en rekke tiltak som i årene fremover vil gi fart til utviklingen. Strategien løfter frem og binder sammen arbeidet som er satt i gang, og den peker ut kursen for hvor vi skal gå i årene fremover. Jeg vil takke alle som har bidratt til strategien. Jeg ser frem til at vi sammen kan jobbe for å gi enda flere muligheten til å studere det de ønsker og på de måtene som passer dem best.

Henrik Asheim
forsknings- og høyere utdanningsminister

Innhold

Forord	s. 03
Innledning	s. 05
Muligheter og utfordringer	s. 11
Mål og innsatsområder	s. 15
1: Øke tilgangen til desentraliserte og fleksible tilbud i hele landet	s. 16
2: Styrke samarbeidet mellom aktørene i utdanning og arbeidsliv og koble tilbud og etterspørsel bedre	s. 23
3: Jobbe for at fleksible tilbud har høy kvalitet og er tilpasset den enkeltes og arbeidslivets behov	s. 30
4: Bedre rammebetingelsene som gir institusjonene, arbeidslivet og studentene større muligheter	s. 35
Veien videre	s. 39

Innledning

Teknologisk utvikling, digital omstilling, det grønne skiftet og annen omstilling gjør at arbeidsoppgaver og måten vi jobber på endrer seg. Kontinuerlig kompetanseutvikling i arbeidslivet er derfor viktig. Sysselsettingsutvalget (NOU 2021:2 *Kompetanse, aktivitet og inntektssikring*) peker på at livslang læring er viktig for den enkeltes mulighet til å utvikle sine evner, livskvalitet og samfunnsdeltakelse, for å ha mulighet til å omstille seg i et omskiftelig arbeidsliv, være attraktiv arbeidskraft og for å delta i arbeidslivet frem til pensjonsalder. Skal vi lykkes med å opprettholde arbeidsplasser, skape nye jobber og utvikle tjenestene i alle landets kommuner, er vi helt avhengig av oppdatert kompetanse. Dette er det grunnleggende perspektivet i regjeringens kompetansereform *Lære hele livet*. Høyere utdanning og høyere yrkesfaglig utdanning spiller en viktig rolle i kompetansereformen. Denne strategien må ses i sammenheng med strategi for høyere yrkesfaglig utdanning.

FNs bærekraftsmål er regjeringens hovedspor for å ta tak i vår tids største nasjonale og globale utfordringer. Denne strategien vil bidra til bærekraftsmål nummer fire: Sikre inkluderende, rettferdig og god utdanning og fremme muligheter for livslang læring for alle. Regjeringens integreringsstrategi, *Integrering gjennom kunnskap (2019-2022)*, gir retning for en tverrsektoriell innsats for raskere og bedre integrering. Hovedmålet for strategien er høyere deltagelse i arbeids- og samfunnsliv. Kunnskap, utdanning og norskferdigheter er det

viktigste grunnlaget for å komme i arbeid og for å skape et godt liv. Kunnskap og høy kompetanse i befolkningen er også avgjørende for omstilling og fremtidig verdiskapning, og for velferdssamfunnets bærekraft. Derfor er satsingen på kunnskap, kompetanse og kvalifisering det viktigste grepet i integreringsstrategien. Dette skal bidra til at innvandrere og deres etterkommere kan få den kompetansen som de selv og samfunnet trenger, slik at de kan komme i jobb og bli selvstendige og aktive deltakere i samfunnet. Bedre tilgang til desentralisert og fleksibel utdanning og kvalifisering kan bidra til å tette det kompetansegapet som fører til at mange innvandrere står utenfor arbeids- og samfunnsliv.

Kompetansebehovene i landet varierer mellom regioner, næringer og bransjer, og mellom de menneskene som trenger kompetanse. Behovene er ulike med tanke på hva, hvor, hvordan og når i livet det passer best å ta utdanning. Utdanningene ved fagskoler, høyskoler og universiteter må i større grad enn i dag ta høyde for en mangfoldig studentmasse og et mangesidig arbeidsliv i omstilling.

Regjeringen åpner opp både videregående opplæring, høyere yrkesfaglig utdanning og høyere utdanning. Fleksible utdannings-tilbud er en samlebetegnelse for ulike former for organisering av utdanning som gjør den mer tilgjengelig for mennesker som ikke kan studere fulltid ved campus/studiested. Tilbudene kan være samlingsbaserte, modulbaserte, foregå på deltid, være nettbaserte eller desentraliserte. Ett og samme tilbud kan ha flere fleksible

organisatoriske komponenter, som emner og moduler. Med den økende bruken av digital undervisning blir det vanskeligere å trekke skillet mellom fulltidsstudier på campus/studiested, desentraliserte tilbud og fleksible tilbud. Mange studenter, også de som bor rett ved campus, kan ha nytte av fleksible undervisningsopplegg.

Denne strategien er en del av regjeringens langsiktige arbeid med å gjøre utdanning mer tilgjengelig for mennesker uavhengig av bosted og livsfase. Den bygger blant annet videre på meldingen til Stortinget *Kompetansereformen – Lære hele livet* og meldingen til Stortinget *Utdanning for omstilling – Økt arbeidslivsrelevans i høyere utdanning*. Strategien for desentralisert og fleksibel utdanning fremhever særlig ett aspekt av fleksibel utdanning, nemlig det desentraliserte – eller det geografiske. Regjeringen

ønsker å øke tempoet i utviklingen av fleksible utdanningstilbud og forsterke det desentraliserte perspektivet, og har igangsatt en rekke tiltak som vil styrke utviklingen av slike tilbud i årene fremover. Denne strategien setter disse tiltakene i sammenheng og peker ut kursen fremover.

Strategien må ses i sammenheng med andre nye strategier fra regjeringen, særlig strategien for høyere yrkesfaglig utdanning (fagskolestrategien). Fagskolestrategien har som formål å skape et rammeverk for utvikling av høyere yrkesfaglig utdanning, som er i sterk vekst. Strategien legger blant annet vekt på at veksten i antall studieplasser skal avspeile kompetansebehovene i samfunnet, og at det skal stimuleres til fremragende kvalitet i høyere yrkesfaglig utdanning. Høsten 2021 vil regjeringen også legge frem en ny digitaliseringsstrategi for universitets- og høyskolesektoren.

Boks 1

Sentrale begreper

Institusjon brukes i høyere utdanning for å betegne et universitet eller en høyskole som organisatorisk enhet, mens campus eller studiested brukes for å betegne en fysisk lokasjon. Det vil si at en høyskole kan ha flere campuser. I denne strategien benyttes som regel begrepet campus for å få frem at det er den fysiske lokasjonen som er det sentrale. I høyere yrkesfaglig utdanning brukes fagskole om institusjonen, mens den fysiske lokasjonen kalles studiested. En fagskole har ofte flere studiesteder.

Fleksible utdanningstilbud er tilbud med flere alternativer for hvordan læringsaktivitetene gjennomføres, blant annet når det gjelder tid, sted, omfang og progresjon. Tilbudene kan både være nett- og stedbaserede.

I Database for statistikk for høyere utdanning (DBH) skilles det mellom nettbaserte og desentraliserte utdanningstilbud:

Nettbaserte utdanningstilbud kan være heldigitale, men kan også være supplert med regionale eller campusbaserte samlinger.

Desentraliserte utdanningstilbud foregår ved fysiske samlingssteder som ikke er universitets- eller høyskole-campus. Undervisningen blir gjerne gitt i bolker (ukes- eller helgesamlinger).

Stedbasert utdanning er tilbud som krever fysisk oppmøte på et campus/studiested.

Med den økte bruken av digitale- og nettbaserte læringsressurser blir skillet mellom nettbasert-, desentralisert- og stedbaseret utdanning noen ganger uklart.

I tillegg må strategien for fleksibel og desentralisert utdanning ses i sammenheng med regjeringens strategier for næringsutvikling langs kysten, for næringsutvikling i fjell og innlandet og for småbyer og tettsteder. I disse tre distriktsstrategiene er kompetanse en sentral del.

Strategien bygger på tiltak og et omfattende kunnskapsgrunnlag som er fremkommet i forbindelse med andre prosesser:

- Meld. St. 14 (2019–2020)
Kompetansereformen – Lære hele livet (kompetansereformen)
- Meld. St. 16 (2020 – 2021)
Utdanning for omstilling – Økt arbeidslivsrelevans i høyere utdanning (arbeidslivsrelevansmeldingen)
- Meld. St. 19 (2020–2021)
Styring av statlige universiteter og høyskoler (styringsmeldingen)
- Meld. St. 16 (2016 – 2017)
Kultur for kvalitet i høyere utdanning (kvalitetsmeldingen)
- Prop. 111 L (2020-2021)
Endringer i universitets- og høyskoleloven, utdanningsstøtteloven, fagskoleloven og yrkeskvalifikasjonsloven mv. (samleproposisjon)
- Meld. St. 5 (2019–2020)
Levende lokalsamfunn for fremtiden
- NOU 2020: 12
Næringslivets betydning for levende og bærekraftige lokalsamfunn (distriktsnæringsutvalget)
- NOU 2020: 15
Det handler om Norge – Utredning om konsekvenser av demografiutfordringer i distriktene (demografiutvalget)

- Dikus rapportserie 05/2021
Kartlegging av studiesentre: organisering og rammebetingelser
- Tilstandsrapporter om utdanning, senest Dikus rapportserie 07/2021
Tilstandsrapport for høyere utdanning 2021

Videre har forsknings- og høyere utdanningsministeren gjennomført seks regionale innspillmøter som del av arbeidet med strategien, hvor fylkeskommunene, utdanningsinstitusjonene, studentene, partene i arbeidslivet, offentlig og privat arbeids- og næringsliv, studiesentre og flere andre aktører har bidratt.

Det har vært en sterk vekst i rammebevilgningen til universitetene og høyskolene og i driftstilskuddet til fagskolene de siste årene. Det siste året har i tillegg ekstraordinære ressurser blitt bevilget slik at universiteter, høyskoler og fagskoler har kunnet utvikle og tilby fleksibel utdanning. I løpet av pandemien har ansatte ved fagskoler, universiteter og høyskoler strukket seg langt for å gjøre høyere utdanning tilgjengelig for gamle og nye studentgrupper. Det har blitt utviklet digitale løsninger og nye organisatoriske modeller for fleksibel undervisning, eksamen og praksis.

Regjeringen og departementene kan påvirke mål, utvikling og aktivitet ved utdanningsinstitusjonene i styringen av sektoren gjennom lover og forskrifter, de årlige statsbudsjettene, etatsstyringen av statlige virksomheter som direktoratene og universitetene og høyskolene.

Denne strategien uttrykker flere forventninger til utdanningsinstitusjonene, og peker i tillegg på konkrete tiltak for ønsket utvikling i sektorene. Strategien synliggjør også at fylkeskommunene har en viktig rolle som kompetansepolitisk aktør og eier og forvalter av fagskoleutdanning, jf. Melding St. nr. 6 (2018–2019) *Oppgaver til nye regioner* og Innst. 119 S (2018–2019).

Videre peker denne strategien på utfordringer og muligheter for arbeidslivet og for studentene selv. Den synliggjør gode eksempler som de ulike aktørene kan la seg inspirere av og den oppfordrer arbeidslivet til handling som kan være med på å legge bedre til rette for at målene i strategien nås.

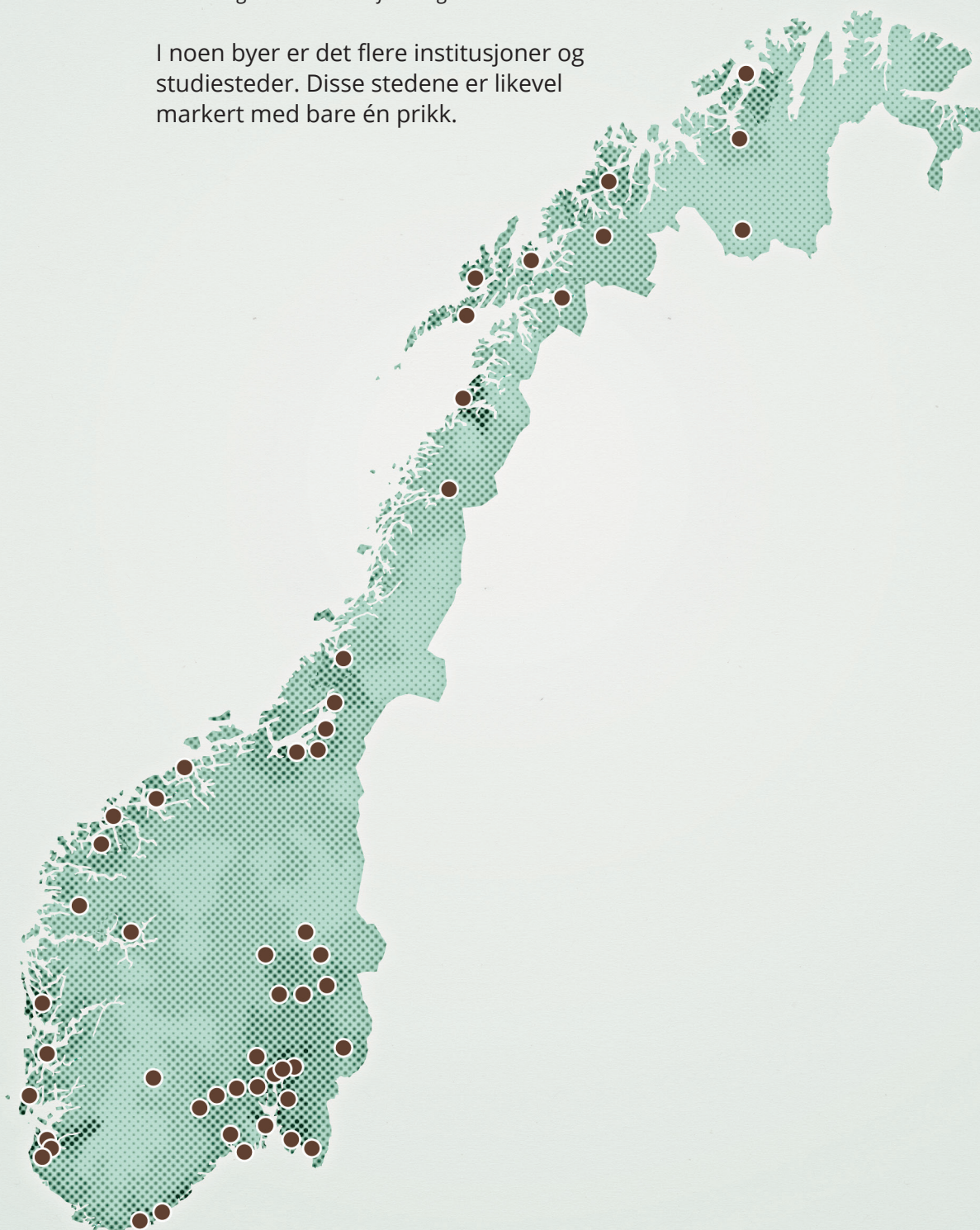

Kart 1

Universiteter og høyskolars studiesteder

Skraveringen indikerer befolkningstetthet

I noen byer er det flere institusjoner og studiesteder. Disse stedene er likevel markert med bare én prikk.

Muligheter og utfordringer

Det er 24 statlige universiteter og høyskoler og 25 private høyskoler. Mange av institusjonene har ikke bare én campus, men flere campuser og tilbud som er geografisk spredt. Studieåret 2020-2021 har de statlige universitetene og høyskolene rundt 70 fysiske studiesteder mens de private høyskolene har rundt 40. Det er samme studieår 73 fagskoler som til sammen har 183 studiesteder eller steder hvor det gis utdanningstilbud. Det inkluderer også samlingsbaserte utdanningstilbud.

Kartene på s. 10 og 14 viser de stedene i landet med registrerte studenter på tilbud med stedsbasert undervisning studieåret 2020–2021 og som fortsatt tar opp studenter. Dette viser at studie-stedsstrukturen i Norge allerede er svært desentralisert.

Et nærmere blikk på hvor mange som bor nært disse tilbudene, viser at omtrent halvparten av befolkningen bor under ti kilometer fra minst ti ulike typer tilbud og nesten alle bor under ti mil fra et tilbud.

I tillegg kommer en rekke studiesentre og studiesenterlignende aktører som samarbeider med fagskoler, høyskoler og universiteter om å tilby utdanning i ulike deler av landet, jf. kartet på side 24. De siste årene har det vært en økning i antall studenter som studerer på fleksible tilbud utenfor campus. For universiteter og høyskoler er det den nettbaserte undervisningen som øker, mens det er blitt noe mindre desentralisert undervisning. I 2020 vokste tallet på studenter på desentraliserte tilbud for første gang

siden 2015. Den virkelige sterke veksten kom imidlertid innenfor nettbaserte tilbud. Sammenliknet med 2019 steg antall studenter på slike tilbud med 25 prosent. I tillegg tilbys en del samlingsbasert undervisning som enkelte institusjoner rapporterer under kategorien «undervisning ved institusjonen». Utviklingen var altså positiv også før universitetene og høyskolene måtte legge om til hovedsakelig digital undervisning som følge av pandemien. For fagskolene ser vi en enda sterkere positiv utvikling både for ren nettbasert undervisning og nettbasert undervisning med samlinger.

De fleste utdanningsinstitusjonene er lokalisert i en by eller et tettsted. Dette kan være en hindring for mange som ikke vil eller kan flytte fra distriktene for å studere. Samtidig er det andre årsaker til at mange unge flytter for å ta utdanning. Demografiutvalget peker på at mange unge ikke nødvendigvis flytter til den institusjonen som er nærmest, men til større byer. Mange som har studert på mindre steder flytter også til større byer for å jobbe etter avsluttede studier. Rekruttering av kompetent arbeidskraft er en utfordring i mange distriktskommuner.

Ifølge både demografiutvalget og distriktsnæringsutvalget er det derfor særlig viktig med desentraliserte og fleksible utdanningstilbud for dem som allerede er etablert i distriktsområder og for dem som ønsker å bo og ta utdanning der. Det kan være nettbasert,

samlingsbasert, desentralisert, og kombinasjoner av slike tilbud. Det finnes ikke én løsning som passer for alle. Demografiutvalget vurderer at løsninger for å sikre rekruttering til distriktsområder må knyttes til flere sektorer, som velfungerende boligmarkeder i distriktene og infrastruktur som binder bo- og arbeidsmarkeder sammen. Dette er også sentralt for å opprettholde spredt bosetting av flyktninger og øvrige grupper av innvandrere. For disse er det derfor nødvendig med flere former for tilbud som treffer ulike behov.

Demografiutvalget har videre påpekt at praksisplassene i distriktene må utnyttes bedre. Desentraliserte utdanningstilbud kan være en mulighet for å etablere og ta i bruk praksisplasser i større deler av kommunesektoren som i dag ikke benyttes, blant annet på grunn av avstand til campus. Dette vil også kunne bidra positivt til kommunene gjennom for eksempel lettere rekruttering av helsepersonell.

Desentraliserte og fleksible utdanningstilbud må være nært knyttet til arbeids- og samfunnslivets kompetansebehov i de ulike regionene og svare på den enkelte utdannings-søkendes etterspørsel etter utdanning. Det er imidlertid ikke gitt at samfunnets kompetansebehov og utdanningsinstitusjonenes tilbud er samstemte. Universiteter, høyskoler og fagskoler må derfor samarbeide med fylkeskommuner og offentlig og privat arbeidsliv i de regionale kompetanse-

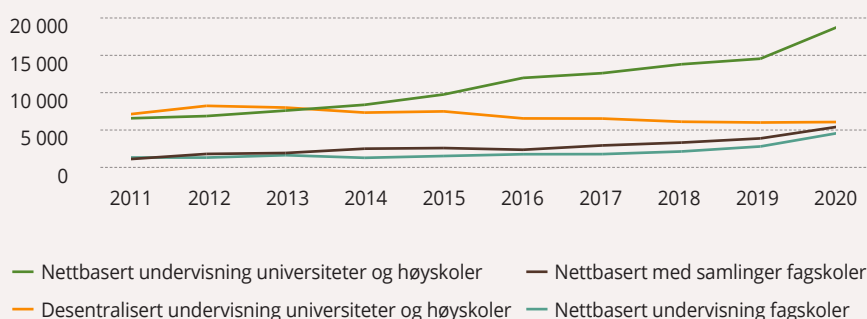
fora for å finne ut hvilke utdanninger det er behov for og hvordan man kan rekruttere tilstrekkelig antall studenter til dem. Selv om det er avdekket mangel på kompetanse i en region, hjelper det lite å øke antallet utdanningstilbud og studieplasser innenfor fagområdet dersom rekrutteringen svikter. Av denne grunn er det viktig å kartlegge etterspørselen etter utdanning og mobilisere virksomheter og utdanningssøkere. Regjeringen har på denne bakgrunn satt i gang pilotprosjektet Kompetansepiloter (2020–2022), og treparts bransje-programmer, jf. boks 3 på side 17.

Sysselsettingsutvalget, jf. NOU 2021: 2 *Kompetanse, aktivitet og inntektssikring*, mener at arbeidslivets parter må være med på å utvikle tilbudet av etter- og videreutdanning sammen med tilbyderne. Treparts bransjeprogram for kompetanseutvikling er ifølge utvalget derfor en av flere modeller som bør videreutvikles. Et mer åpent og fleksibelt utdanningstilbud er også et sentralt mål for våre naboland. Som del av sin nye kompetansepoltiske agenda arbeider EU blant annet med såkalte minikvalifikasjoner (micro credentials), som skal gi mer fleksible og modulstrukturerte utdannings-tilbud. Målet er større bredde i utdanningsmuligheter og en større rolle for universitetene og høyskolene og fagskolene i livslang læring.

Figur 1

Antall studenter på fleksible tilbud ved universiteter, høyskoler og fagskoler. 2011–2020

Boks 2

Midler til utvikling av praksisutdanninger

Sommeren 2020 fikk flere universiteter og høyskoler tildelt midler fra Direktoratet for internasjonalisering og kvalitetsutvikling i høyere utdanning (Diku) til å utvikle fleksible utdanningstilbud. Blant annet fikk Universitetet i Sørøst-Norge (USN) 5,6 millioner kroner til prosjektet *Bærekraftig sykepleierutdanning: Fleksibelt og desentralisert studietilbud til distriktene*. Den desentraliserte sykepleierutdanningen skal være en fireårig deltidsutdanning og skal utvikles i samarbeid med kommunene og helsetjenestene i distriktene. Utdanningen kan bidra til bedre utnyttelse av praksisplasser i kommunene ved at man kan ta i bruk plasser som vanligvis ikke ville blitt benyttet på grunn av for lang reisevei.

OsloMet fikk 5 millioner kroner fra Diku for å utvikle et tilbud om kompletterende utdanning for flyktninger og innvandrere som har en sykepleierutdanning fra hjemlandet (utenom EU/EØS). Utdanningen skal organiseres på deltid og etter planen tilbys i Nordland fra våren 2022.

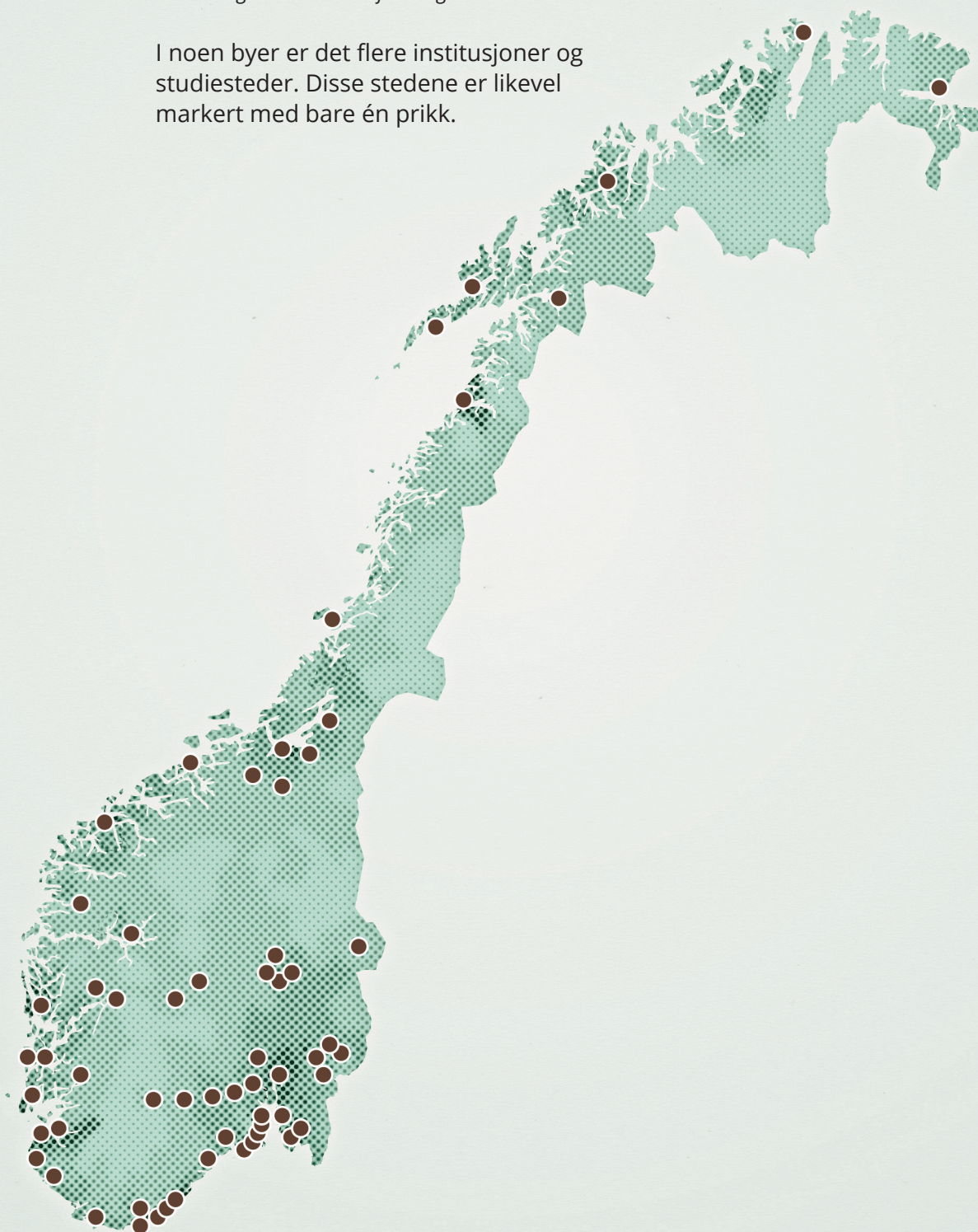

Kart 2

Fagskolars studiesteder

Skraveringen indikerer befolkningstetthet

I noen byer er det flere institusjoner og studiesteder. Disse stedene er likevel markert med bare én prikk.

Mål og innsatsområder

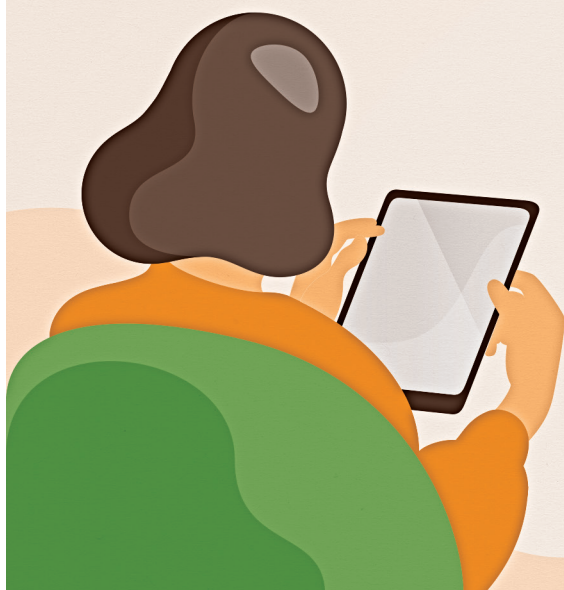
Formålet med denne strategien er å øke tilgangen til fleksible og desentraliserte utdanningstilbud av høy kvalitet som er tilpasset de ulike behovene arbeidslivet

og enkeltmennesker har. I strategien prioriterer regjeringen fire innsatsområder som skal bidra til å nå dette målet.

Innsatsområdene i strategien

1. Øke tilgangen til fleksible og desentraliserte tilbud i hele landet.
2. Styrke samarbeidet mellom aktørene i utdanning og arbeidsliv og koble tilbud og etterspørsel bedre.
3. Jobbe for at fleksible tilbud har høy kvalitet og er tilpasset den enkeltes og arbeidslivets behov.
4. Bedre rammebetingelsene som gir institusjonene, arbeidslivet og studentene større muligheter.

1: Øke tilgangen til desentraliserte og fleksible tilbud i hele landet

Det er kostbart og krevende å kombinere arbeid og familie med lang reisevei og eventuelt pendling for å delta i utdanning. Behovene varierer over tid og folk bor mange steder. Dette krever at utdannings-tilbud av høy kvalitet innrettes fleksibelt og treffsikkert. Det dreier seg om å gjøre utdanningstilbud mer tilgjengelige slik at de kan favne en mangfoldig og geografisk spredt studentgruppe. Desentralisering kan bidra til å gjøre tilbud mer geografisk tilgjengelige, mens andre former for fleksibel tilrettelegging vil øke tilgjengelighet og kvaliteten for mangfoldet av studentene.

Det har vært en økning i antall studenter som ikke studerer stedsbasert, jf. figur 1, men det er rom for å gjøre mer. Under denne regjeringen er det opprettet flere søknadsbaserte ordninger og programmer som skal øke tilgangen til studietilbud som treffer skiftende behov i arbeidslivet over tid, jf. boks 3.

Pandemien har vist betydningen av å ha et fleksibelt system som kan svare raskt på nye behov for kompetanse. Da arbeidsledigheten steg kraftig våren 2020, forsterket regjeringen eksisterende ordninger slik at ledige og permitterte kunne bruke den ledige tiden til kompetanseutvikling. Ved å samordne overlappende ordninger i ett direktorat vil det bli enda enklere å respondere raskt når nye kompetansebehov oppstår.

Erfaringene fra Kompetansereformen og Utdanningsløftet viser at utdanningsinstitusjonene er i stand til å utvikle fleksible løsninger og i

” *Pandemien har vist betydningen av å ha et fleksibelt system som kan svare raskt på nye behov for kompetanse. Da arbeidsledigheten steg kraftig våren 2020, forsterket regjeringen de eksisterende ordninger slik at ledige og permitterte kunne bruke den ledige tiden til kompetanseutvikling.*

tillegg svare på kortsiktige behov som oppstår. Den ufrivillige omstillingen ved institusjonene som følge av covid-19-pandemien har hatt store kostnader med hensyn til trivsel, motivasjon, arbeidsbyrde og kvalitet, jf. studentenes helse- og trivsels-undersøkelse, men erfaringen og kompetansen som er bygget opp i løpet av krisen er verdifulle i arbeidet med å gjøre flere utdanningstilbud tilgjengelige også utenfor campus.

Ordninger for fleksible tilbud gjør at institusjonene kan målrette sine tilbud fleksibelt og desentralisert der hvor behovene oppstår. Samtidig må finansieringen som helhet støtte opp under ønsket utvikling. Det er behov for å vurdere om den samlede finansieringen er innrettet på en måte som støtter opp under ønsket utvikling.

Boks 3

Søknadsbaserte ordninger og programmer

Kompetanseprogrammet (Kompetanse Norge) skal utvikle utdanningstilbud som arbeidslivet har behov for og som kan kombineres med tilnærmet full jobb. Programmet består av flere ordninger, blant annet:

Tilskudd til utvikling av fleksible videreutdanningstilbud har som mål å gi bedre tilgang til kompetanse for virksomheter med behov for å digitalisere virksomheten sin, bedre digital kompetanse for enkeltpersoner og økt samarbeid mellom utdanningsinstitusjoner og næringslivet om å utvikle slike videreutdanningstilbud. Tilbudene skal utvikles i samarbeid mellom høyskoler, universiteter eller fagskoler og virksomheter. Til nå er det tildelt rundt 125 mill. kroner.

Treparts bransjeprogram for kompetanseutvikling har som mål at ansatte, permitterte og ledige i utvalgte bransjer med særlig behov for omstilling får nødvendig kompetanseutvikling. Bransjeprogrammet er et trepartssamarbeid, der staten og partene i arbeidslivet samarbeider om å øke deltakelsen i kompetanseutvikling. Søkere kan være universiteter og høyskoler, fagskoler, fylkeskommuner, studieforbund og andre private tilbydere. Til nå er det etablert ti bransjeprogrammer og tildelt rundt 265 mill. kroner gjennom programmene.

Kompetansepilotene (2020-2022) har som mål å identifisere og mobilisere virksomheters behov for kompetansehevede tiltak, samt koble og tilrettelegge for et tilpasset etter- og videreutdanningstilbud i Distrikts-Norge. Et viktig mål er å teste ut ulike metoder og modeller for arbeidet. Prosjektene skal bidra til å utvikle og prøve ut nye måter og modeller for å nå dette målet, samt støtte fylkeskommunens strategiske rolle og ansvar for regional kompetansepolitikk. Målgruppen for prosjektet(ene) er offentlige og private virksomheter, med særlig vekt på små bedrifter i Distrikts-Norge. Alle de ti fylkeskommunene i ordningen har igangsatt piloter.

Tilskudd til fleksible utdanninger (Diku) har som mål at universiteter og høyskoler tilbyr fleksibel og relevant utdanning for studenter som på grunn av bosted eller livssituasjon ikke har anledning til å studere ved en universitets- eller høyskolecampus. Universiteter og høyskoler kan søke. Til nå er det tildelt rundt 193 mill. kroner.

Boks 4

Kompetansereformen og Utdanningsløftet

Siden 2018 har regjeringen satt av rundt en milliard kroner til å utvikle eller drifte tilbud som er fleksible. Dette er tilbud som er laget og satt i gang for utvalgte bransjer (gjennom bransjeprogram), og midler til utvikling og drift av fleksible tilbud som fagskoler og universiteter og høyskoler kan søke på (ordninger i Diku og Kompetanse Norge). Midler til nettbaserte tilbud som ble satt i gang for ledige og permitterte i forbindelse med koronakrisen (Utdanningsløftet) er inkludert. Denne store satsingen har resultert i et stort tilfang av ulike fleksible tilbud på alle utdanningsnivåer og på mange fagområder over hele landet.

Regjeringen har prioritert tilbud innenfor områdene grønt skifte, teknologi og helse, og kompetansebehov innenfor utvalgte bransjer som har blitt foreslått av partene i arbeidslivet. Mange virksomheter har vært med på å utvikle tilbud. De fleste tilbudene er nettbaserte, ofte i kombinasjon med samlinger og kan tas av personer som ikke bor i nærheten av campus.

Innsatsområde 1 **Prioriterte tiltak**

- Følge opp universiteter og høyskolars prioritering av fleksible og desentraliserte tilbud gjennom styringsdialogen.
- Vektlegge fleksible og desentraliserte tilbud ved forslag om finansiering av økt utdanningskapasitet ved universiteter og høyskoler i årene fremover.
- Fortsette å prioritere midler til fleksible og desentraliserte utdanningstilbud og andre søknadsbaserte ordninger.
- Etablere et eget distriktsprogram for å stimulere etterspørselssiden i distriktene.
- Samle alle dagens søknadsbaserte ordninger og programmer som gir støtte til fleksible utdanningstilbud i Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse og vurdere koordinering og samordning av overlappende ordninger.
- Utvikle heldigitale utdanningstilbud.
- Vurdere arbeidslivsrelevans, etter- og videreutdanning og fleksible og desentraliserte tilbud i gjennomgangen av finansieringen av høyere utdanning.
- Følge opp utdanningskapasitet i fagskolene i tråd med strategien for høyere yrkesfaglig utdanning.
- Vurdere hvordan rapporteringer og kunnskap om omfanget, kvalitet, gjennomføring og resultater av fleksible tilbud kan bli bedre.

Nærmere om tiltakene

Forventninger til utdanningsinstitusjonene

Regjeringen forventer at universiteter og høyskoler prioriterer livslang læring og fleksible og desentraliserte tilbud innenfor de til enhver tid gjeldende rammebevilgningene de har. Dette er en sentral del av institusjonenes samfunnsoppdrag. Kunnskapsdepartementet vil følge opp dette i styringsdialogen med sektoren.

Det betyr ikke at alle skal gjøre det samme eller at forventningene skal være like til alle. Mer differensiert styring gjennom institusjonsvise utviklingsmål og styringsparametere skal støtte faglig mangfold og bredde i sektoren og samtidig tilpasses ulike regionale og lokale behov. Finansiering gjennom blant annet søknadsbaserte ordninger, hvor de kvalitativt beste prosjektene belønnes, vil støtte opp under styringsdialog og utviklingsavtaler.

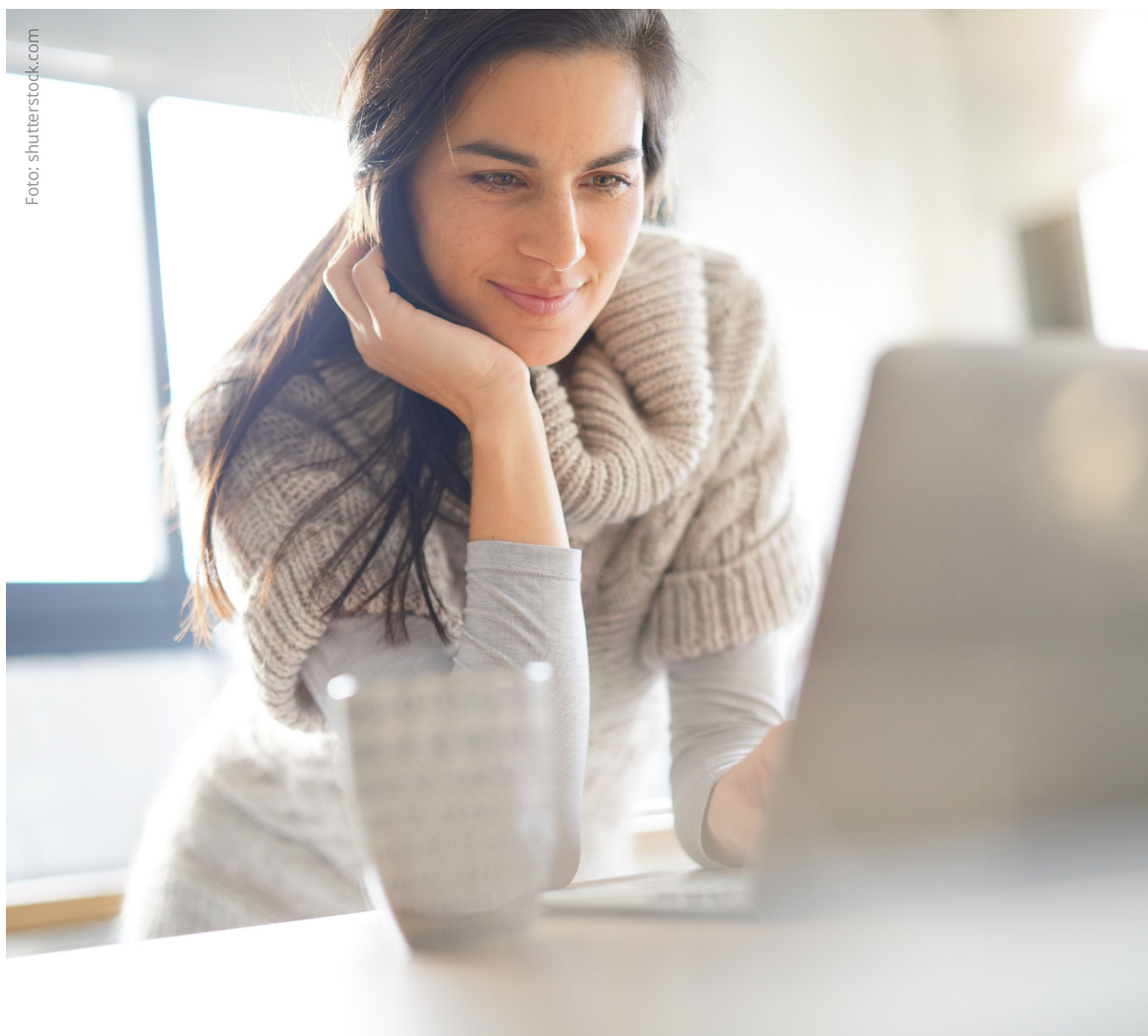

Foto: shutterstock.com

Regjeringen mener det er viktig at fagskolene fortsetter det gode arbeidet med å tilrettelegge fleksible utdanningstilbud for livslang læring. I strategi for høyere yrkesfaglig utdanning varsles det at regjeringen vil etablere en modell for fordeling av studie-plasser som bygger på tilgjengelig kunnskapsgrunnlag og analyser av kompetansebehov og som ivaretar arbeidslivets kompetansebehov og fagskolars mulighet for planlegging. Gjennom arbeidsdeling og dialog som fagskoler, høyskoler og universiteter har seg imellom, kan de sammen dekke behovene befolkningen og arbeidslivet har for utdanningstilbud i ulike deler av landet.

Styrke finansieringen av fleksible og desentraliserte tilbud

Regjeringen vil fortsette å styrke de søknadsbaserte ordningene for utvikling og drift av fleksible og desentraliserte tilbud. Regjeringen vil komme tilbake til innretningene på de søknadsbaserte ordningene i de årlige statsbudsjettene. Regjeringen vil sørge for at det utvikles heldigitale tilbud. Videre vil regjeringen opprette et distriktsprogram for kompetanseutvikling. Denne ordningen skal styrke det desentraliserte utdanningstilbudet i distriktene i tråd med identifiserte kompetansebehov lokalt og regionalt. Ordningen vil legge til rette for at regionale aktører i forpliktende samarbeid med en utdanningsinstitusjon, kan søke om støtte til iverksetting av utdanningstilbud i tråd med etterspørselen som er avdekket. Ordningen kan bidra til realisering av kompetanseplaner utviklet av bl.a.

fylkeskommunen, regionale kompetansekontor eller av arbeidslivet selv. Ordningen har til hensikt å møte konkrete kompetansebehov som er avdekket gjennom f.eks. fylkeskommunenes kartlegging av kompetansebehov og drøfting i regionale kompetansefora, eller gjennom kompetanse-pilotene og de muligheter for mobilisering av etterspørsel som er avdekket av dem. Hensikten er å legge til rette for at også etterspørselssiden kan ta initiativ og mobilisere en utdanningsinstitusjon til å tilby desentralisert tilbud som møter konkrete kompetansebehov i distriktene. Søknaden må dokumentere et forpliktende samarbeid mellom arbeidslivet som etterspør av kompetanse og et universitet, en høyskole eller fagskole som leverandør av utdanning. Detaljerte retningslinjer for ordningen, inkludert hvem som skal kunne søke, vil bli utviklet i samarbeid med Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse.

Ved forslag om finansiering av økt utdanningskapasitet ved universiteter og høyskoler i årene fremover, vil regjeringen vektlegge fleksible og desentraliserte tilbud. Regjeringen vil også vurdere om Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse kan få en rolle i å utlyse søknadsbaserte midler til økt studiekapasitet ved universiteter og høyskoler når dette eventuelt blir aktuelt. De søknadsbaserte midlene er et supplement til finansieringen gjennom universitetene og høyskolenes rammebevilgning og driftstilskuddet til fagskolene. Forholdet mellom universiteter og høyskolars rammebevilgning og søknadsbaserte midler vil vurderes som del av den helhetlige gjennomgangen av finansieringen. Regjeringen har i styrings-

meldingen varslet en helhetlig gjennomgang av finansieringen av universiteter og høyskoler som understøtter de politiske målene for sektoren. Som del av dette vil arbeidslivsrelevans, etter- og videreutdanning og fleksible tilbud, herunder desentraliserte tilbud, være konkrete tema som vurderes. Bedre muligheter for universiteter og høyskoler til å ta betalt for videreutdanning vil også kunne bidra til økt kapasitet og flere tilbud, jf. nærmere omtale under innsatsområde 4.

Finansieringsordningen i fagskolesektoren er under evaluering som en del av oppfølging av Meld. St. 9 (2016–2017) *Fagfolk for fremtiden – Fagskoleutdanning*.

Helhetlig forvaltning av søknadsbaserte midler gjennom Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse

Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse opprettes fra 1. juli 2021. Alle relevante ordninger og programmer for fleksible tilbud som i dag ligger i Diku og Kompetanse Norge vil da bli samlet ett sted, jf. boks 3. Dette gir gode forutsetninger for å tenke helhetlig rundt innretningen på og sammenhengen mellom de ulike søknadsbaserte ordningene i årene fremover og gjøre dem mer brukervennlige for søkerne. Direktoratet vil få ansvar for et helhetlig analyse- og informasjonssystem om de nasjonale og regionale behovene for høyt utdannet arbeidskraft, rettet mot

studiesøkere, institusjonene og myndigheter. Dette kombinert med et helhetlig ansvar for søknadsbaserte ordninger for fleksible tilbud og tett dialog med de kompetansepoltiske aktørene, vil legge godt til rette for forsterket innsats i årene fremover.

Bedre kunnskapsgrunnlag og rapporteringer

Det er behov for bedre rapporteringer og kunnskapsgrunnlag om omfang, kvalitet, gjennomføring og resultater av fleksible tilbud. Statistikken bør i større grad enn i dag synliggjøre hvordan institusjonene lykkes med å gi tilbud til ulike deler av befolkningen. Det gjelder både hvordan tilbudene brukes av personer med ulik geografisk tilhørighet og med ulik utdannings- og arbeidsbakgrunn.

Det kan også være hensiktsmessig å skille mer mellom ulike former for desentraliserte tilbud, eksempelvis tilbud som er organisert fra en utdanningsinstitusjon med samlingsbaserte innslag og tilbud som har et fast tilholdssted annet sted enn ved lærestedet, for eksempel ved et studiesenter. Det kan videre være hensiktsmessig å skille mellom utdanninger med ulike innslag av digital teknologi. I den kommende digitaliseringsstrategien for universitets- og høyskolesektoren 2021-2025 blir dette omtalt nærmere.

Departementet vil i samarbeid med Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse vurdere hvordan rapporteringer og kunnskapsgrunnlag kan styrkes.

2: Styrke samarbeidet mellom aktørene i utdanning og arbeidsliv og koble tilbud og etterspørsel bedre

I dag er det for vanskelig for studenter og arbeidsgivere å få oversikt over hvilke utdanningstilbud som er tilgjengelige og fleksible. Samtidig er det utfordrende for utdanningsinstitusjonene å få oversikt over hvilke behov og rekrutteringsmuligheter som finnes i arbeidslivet.

Det må bli lettere for forskjellige grupper av studenter å finne frem til tilbud, og det er behov for mer informasjon om de nasjonale og regionale behovene.

Det er derfor viktig å videreutvikle samarbeid og koordinering lokalt og regionalt som gjør det lettere å definere og avdekke behovene og mobilisere etterspørsel. Også på tilbuds-

siden er det behov for mer samarbeid mellom utdanningsinstitusjonene, for eksempel slik at tilbud kan gis på tvers av regioner og av utdanningsinstitusjoner i samarbeid. Alle trenger ikke være like gode på alt. Godt samarbeid på tvers av fylker vil være en fordel for alle.

Med det kompetansepoltiske ansvaret som er lagt til fylkeskommunene gjennom regionreformen, er det naturlig at fylkeskommunene som kompetansepoltiske aktører tar et helhetlig ansvar innenfor sitt fylke. Det er videre ønskelig og fordelaktig at fylkeskommunene samarbeider seg imellom for å bidra til god koordinering mellom de ulike aktørene.

Boks 5 **Lisa**

Lisa (41) arbeider som hotelldirektør i Lofoten. Hun har lang erfaring fra hotellnæringen, men har sett behovet for å heve kompetansen. Hun har derfor gjennomført emnet *Bærekraftig besøksforvaltning og levende lokalsamfunn*. Emnet tilbys av NMBU, som fikk støtte til å utvikle kurset gjennom Dikus Program for fleksible utdanningstilbud. Kurset er nettbasert med samlinger ulike steder i Nordland, og er utviklet i samarbeid med Nordland fylkeskommune. Målet med kurset er å øke kompetanse hos kommunale planleggere og andre aktører i offentlig og privat virksomhet, spesielt de som har ansvar innen areal- og miljøforvaltning, reiseliv og samfunnsutvikling. Ifølge Lisa er studietilbudet inspirerende og bra og et viktig studium i denne tid. Hun forteller at det er flott med så mange fra bransjen på studiet – det gir en merverdi. - Det er tøft å kombinere studier med heltidsjobb, familie og andre aktiviteter, forteller Lisa. Men med dette opplegget finnes alle forutsetninger for å få det til.

Kart 3

Studiesentre og lignende

Skraveringen indikerer befolkningstetthet

Kilde: Diku 2021

Sentrene er plassert der de har postadresse, men mange dekker også et større geografisk område.

Innsatsområde 2 **Prioriterte tiltak**

- Styrke kultur for samarbeid mellom ulike aktører i utdanning og arbeidsliv nasjonalt og regionalt.
- Gjennomføre regionale møter med bl.a. representanter for fylkeskommunen, arbeidslivet, arbeidslivets parter, utdanningsinstitusjoner og studenter for å følge opp strategien.
- Bygge på fylkeskommunenes helhetlige ansvar og rolle som kompetansepoltisk aktør.
- Fortsette utredningen av en digital kompetanse-plattform for livslang læring.
- Utvikle et helhetlig analyse- og informasjonssystem om de nasjonale og regionale behovene for høyt utdannet arbeidskraft rettet mot studiesøkere, universiteter og høyskoler og myndighetene.
- Opprette en søknadsbasert ordning hvor studiesentre og studiesenterlignende aktører kan søke om finansiering for prosjekter og aktiviteter i samarbeid med utdanningstilbydere.

Nærmere om tiltakene

Kultur for samarbeid

Regjeringen ønsker å styrke den nasjonale og regionale kulturen for samarbeid i utdanningsplanleggingen. For å lykkes må utdanningsinstitusjonene prioritere livslang læring og fleksible og desentraliserte tilbud. Dette er en del av oppdraget institusjonene har i dag, men institusjonene må omprioritere ressurser slik at de i større grad kan utvikle og tilby fleksible og desentraliserte tilbud. Mange utdanningstilbud som i dag gis kun på campus kan være relevante å ta for flere dersom de også tilbys fleksibelt.

Regjeringen ønsker videre at fagskolene, universitetene og høyskolene i større grad samarbeider om å levere tilbud fleksibelt og desentralisert. Diku har lyst ut midler som skal bidra til å legge til rette for gode overgangsordninger mellom fagskoler og universiteter og høyskoler. Universitetet i Sørøst-Norge, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet og Høgskulen på Vestlandet har allerede etablert en maritim bachelorutdanning, spesialtilpasset søkere med toårig maritim fagskole. Dette er ett eksempel på at samarbeid om bruk av utstyr og lokaler kan gi bedre tilbud og være mer effektivt og ressursbesparende for institusjonene. Også andre offentlige instanser som kommuner og fylkeskommuner kan samarbeide med utdanningsinstitusjonene om å legge til rette for at studenter får et fysisk studiemiljø når de gjennomfører studier desentralt ved å legge til rette for samlingssteder i eksisterende lokaler ved skoler, videregående skoler, i rådhus, bibliotek, osv.

På den måten vil de bidra til å nå bredere ut med tilbud. Andre virksomheter kan selvfølgelig også bidra ved å stille egnede lokaler til disposisjon, i egen virksomhet, i næringsparker eller lignende. Videre kan studiesentre spille en viktig rolle i å nå ut med tilbud.

NAV er også en viktig aktør på regionalt nivå. De kjenner arbeidsmarkedet godt, og har god kunnskap om regionale arbeidskraftsbehov. Erfaringene fra Utdanningsløftet viser at tverrsektorielt samarbeid, særlig med NAV, er en avgjørende suksessfaktor for at flere skal delta i relevant kompetanseutvikling. NAV kan være en viktig samarbeidspartner, for å bidra til at gode fleksible utdanningstilbud også treffer ledige, permitterte og utsatte grupper på arbeidsmarkedet.

Det kan være en utfordring for utdannings-tilbyderne å ha god nok oversikt over behovene til arbeidsliv og studiesøkere. Arbeidslivet bør i større grad samordne sine kompetansebehov slik at etter-spørselen blir så koordinert som mulig. Slik «bestillerkompetanse» kan gjøre det lettere å samarbeide med utdanningsinstitusjonene om utvikling av treffsikre tilbud fordi det blir lettere for utdannings-tilbyderne å forholde seg til behovene. I flere av de søknadsbaserte ordningene som vil bli samlet i Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse, er det krav til samarbeid mellom aktørene og til at arbeidslivet er med på å definere behovene.

En annen effekt av tettere og mer forpliktende samarbeid er at utdannings-

tilbyderne når bedre ut til studentene med gode tilbud. Dette kan gjøres ved felles bruk av møteplasser eller låne-/leieavtaler for lokaler som disponeres av universiteter, høyskoler, fagskoler, arbeidsliv, studiesentre, og så videre. Her kan det være ulike løsninger i ulike deler av landet.

For å sikre oppfølging av strategien, vil regjeringen legge til rette for jevnlig regionale møter med bl.a. representanter for fylkeskommunen, arbeidslivet og arbeidslivets parter, utdanningsinstitusjoner, studiesentre og studenter. De regionale kompetanseforaene kan danne utgangspunkt for dialogene. Formålet vil være å gjennomgå status for gjennomføring av strategien for fleksibel og desentralisert utdanning i regionen. Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse vil få en sentral rolle i gjennomføringen av møtene.

Fylkeskommunens kompetansepoltiske rolle

Kompetansebehovene er ikke de samme i alle deler av landet, og regionene har ulike utfordringer når det gjelder å få dekket sine kompetansebehov. Det er forskjellige typer arbeidsliv i ulike regioner. Det er variasjoner i befolkningens utdanningsnivå og alder. Virksomhetene i ulike deler av landet har også rekrutteringsutfordringer i varierende grad.

Gjennom regionreformen fikk fylkeskommunene et forsterket ansvar for kompetansepoltikken innen sine respektive regioner. De siste årene

har fylkeskommunene jobbet systematisk med sin kompetansepoltiske rolle.

Fylkeskommunene tar i stadig større grad et helhetlig ansvar for kompetansepoltikken i fylket. Alle fylkeskommunene har etablert, eller er i ferd med å etablere, regionale kompetansefora der partene i arbeidslivet og representanter fra universitets- og høyskolesektoren, fagskoler og NAV deltar. Kompetanseforaene er nå i stor grad velfungerende arenaer for drøfting av kompetansebehov og utvikling av kompetansepoltiske strategier og tiltak i fylkene. Kunnskapsgrunnlag om regionale kompetansebehov inngår som et sentralt tema.

Fylkeskommunene har videre fått ansvar for å bidra til bedre samsvar mellom etterspørsel etter arbeidskraft i arbeidslivet og den enkeltes utvikling og bruk av egen kompetanse. Behovene for samarbeid og koordinering er store, men hvordan dette best kan gjøres, varierer i ulike deler av landet. I enkelte regioner spiller eksempelvis studiesentre en viktig rolle i å levere tilbud, mens andre steder er det mer hensiktsmessig å organisere tilbudene annerledes eller prioritere andre behov. I arbeidslivsrelevansmeldingen viser regjeringen for eksempel til hvordan regionale kompetansefora og Råd for samarbeid med arbeidslivet (RSA) ved universiteter og høyskoler kan gå sammen om å skape regionale samarbeidsarenaer.

Informasjon og veiledning er viktig for å sikre at de fleksible tilbudene blir tatt i bruk og treffer den enkeltes behov.

Tett samhandling mellom fylkeskommunens karrieresentre, virksomheter og utdanningstilbydere, er viktig.

Med ny integreringslov har fylkeskommunene fått et særskilt ansvar for å utarbeide planer for kvalifisering av innvandrere. Disse skal omfatte tiltak for å kvalifisere innvandrere til å møte regionale arbeidskraftbehov. Dette innebærer at den enkelte fylkeskommune bør ha kunnskap om kompetansen og kompetansebehov til innvandrere bosatt i fylket. De bør også ha oversikt over utdanningstilbud spesielt tilrettelagt for voksne minoritetsspråklige, herunder tilbud om norskopplæring.

Som skoleeier for de offentlige fagskolene, og med forvalteransvar for statlige tilskudd til alle fagskoler, er fylkeskommunene også en sentral aktør i den regionale utviklingen av høyere yrkesfaglig utdanning. Fagskolene leverer utdanninger som kan tas i bruk direkte i arbeidslivet, og de leverer fleksible

videreutdanningstilbud for å dekke konkrete og umiddelbare kompetansebehov i bedrifter og virksomheter. Dette gjør fagskolene til en betydelig ressurs for å gå fra kartlagte behov til levert kompetansepåfyll i arbeidslivet. Regjeringen mener det ligger et stort potensial i å bruke fagskolene som verktøy i utviklingen av lokalt tilpasset kompetanse, og som deltagere i det strategiske kompetansearbeidet i fylkene.

Regjeringen vil i samråd med medlemmene i Kompetansepolitisk råd fornye den nasjonale kompetansepolitiske strategien og samarbeide om å utvikle rådets arbeid videre.

Digital kompetanseplattform for livslang læring

Det er ikke nok å utvikle flere fleksible tilbud og stimulere til økt etterspørsel. Vi må også sørge for best mulig samsvar mellom tilbudene som utvikles og etterspørselen fra enkeltpersoner og virksomheter.

Enkeltpersoner og virksomheter må ha informasjon om hva som finnes av tilbud og muligheter, og tilbydere må ha oversikt over hvilke behov for kompetanseutvikling arbeidslivet har. Som oppfølging av kompetanse-reformen utreder Unit og Kompetanse Norge en digital kompetanseplattform for livslang læring på oppdrag fra regjeringen.

Analyse- og informasjonssystem

I styringsmeldingen har regjeringen varslet at det skal utvikles et helhetlig analyse- og informasjonssystem om de nasjonale og regionale behovene for høyt utdannet arbeidskraft rettet mot utdanningssøkere, universiteter og høyskoler og myndigheter. Ansvar for analyse- og informasjonssystemet vil bli lagt til Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse, og systemet skal baseres på Kompetansebehovsutvalgets analyser og tilknyttede prosesser. Kunnskapsdepartementet vil vurdere hvordan analyse- og informasjonssystemet kan omfatte høyere yrkesfaglig utdanning og andre utdanningsnivåer.

Studiesentrenes rolle

Studiesentre og studiesenterlignende aktører spiller mange steder en viktig rolle i å legge til rette for fleksible og desentraliserte utdanningstilbud lokalt, blant annet ved å koble de som etterspør og de som kan tilby relevant utdanning, informere om tilbud og mobilisere virksomheter og enkelt-

personer til kompetanseutvikling. Regjeringen ønsker å opprette en ny søknadsbasert ordning i Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse, for studiesentre og studiesenterlignende aktører.

En slik ordning vil ta utgangspunkt i at studiesentrene, i samarbeid med utdanningstilbydere og andre aktører, kan spille en betydningsfull rolle i å nå ut med og tilrettelegge for at studenter kan få fleksible og desentraliserte tilbud. En søknadsbasert ordning skal sikre at finansiering går til kvalitativt gode prosjekter og aktiviteter utviklet i samarbeid med utdanningstilbydere som faglig ansvarlige (fagskole, høyskole og universitet). Det varierer mellom ulike regioner og mellom de ulike studiesentrene hvilken rolle de spiller. Den søknadsbaserte ordningen vil gjøre det mulig for studiesentrene å søke finansiering for ulike former for aktiviteter, som for eksempel informasjon, mobiler og stimulering til etterspørsel og tilrettelegging av tilbud. En søknadsbasert ordning skal sikre at finansieringen er målrettet.

Ordningen vil ha som forutsetning at søkere kan dokumentere samarbeid med en utdanningsinstitusjon som kan tilby akkrediterte tilbud og at prosjektet har medfinansiering fra andre aktører som eksempelvis fylkeskommuner, kommuner og/eller næringslivsaktører. Nærmere retningslinjer for ordningen vil bli utviklet i samarbeid med Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse. Regjeringen vil komme tilbake til omfanget av ordningen i statsbudsjettet.

3: Jobbe for at fleksible tilbud har høy kvalitet og er tilpasset den enkeltes og arbeidslivets behov

Gjennom Kvalitetsreformen i høyere utdanning ble en gradsstruktur med helhet og sammenheng i studieprogrammene vektlagt. I kvalitetsmeldingen pekes det på at det finnes en rekke forståelser og definisjoner av kvalitet. Det handler om faktorer som er nødvendige for kvaliteten, jf. figur 2, og om standarder som skal overholdes for å sikre studentenes læringsutbytte. Det handler også om det fremragende og om mangfold, omstilling og innovasjon, effektivitet og ikke minst relevans.

Utdanningsinstitusjonene må finne en god balanse mellom å kombinere campus-baserte og desentraliserte og fleksible studier, både for gradsstudier og for kortere tilbud. I årene fremover blir det viktig at gradsstudier legger til rette for at flere studenter kan gjennomføre større deler av utdanningen digitalt.

Kravene til utdanningskvalitet for gradsstudier og korte utdanninger er de samme. Krav til obligatorisk praksis og annen ferdighetstrening må ivaretas uavhengig av hvordan tilbud organiseres. Uavhengig av om tilbudene er organisert på campus, desentralisert eller fleksibelt, skal læringsutbyttet nås innenfor rammen av Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk for livslang læring. Utdanninger gitt ved universiteter og høyskoler skal i tillegg være forskningsbaserte. Utdanningstilbudene må utvikles i et faglig fellesskap og undervisning kvalitetssikres av kvalifisert personale.

Det er krevende å utvikle digitale undervisningsformer som gir godt læringsutbytte og utvikler ferdigheter som trengs i arbeidslivet. Økt vekt på læring og praksis på

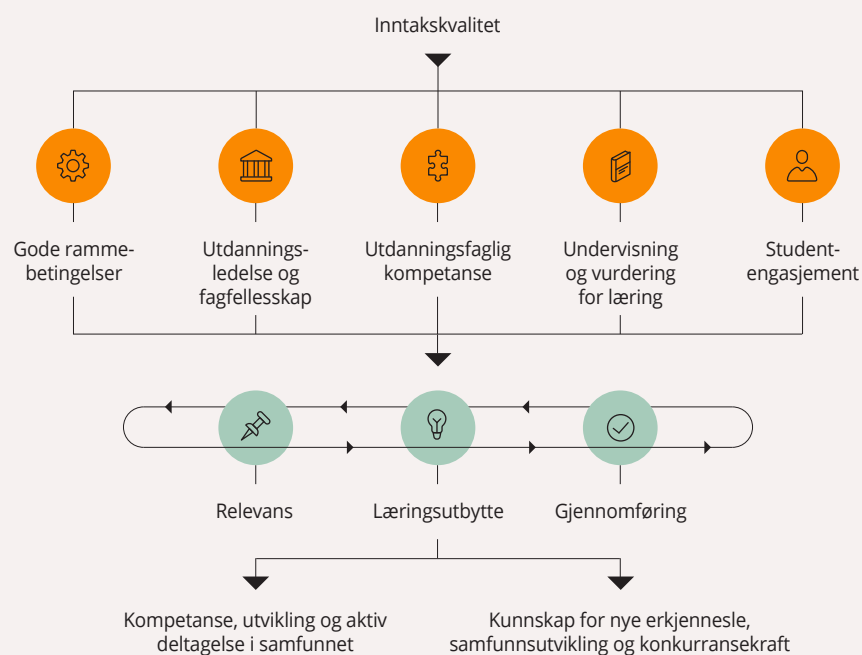
” *En viktig erfaring fra koronaperioden er at fremtidens utdanning bør kombinere fysisk tilstedeværelse og digital undervisning på en måte som fremmer læringsutbytte, læringsmiljø og fleksibilitet.*

arbeidsplassen forutsetter også en pedagogisk tilrettelegging som tar hensyn til voksne studenter med lang arbeidserfaring. For å lykkes med dette er det blant annet viktig at de som underviser har høy utdanningsfaglig kompetanse.

Den digitale omstillingen driver frem endringer i studievevaner og læringspreferanser som utdanningsinstitusjonene må møte for å være relevante i fremtiden. Til tross for de problemene og utfordringene som hurtigdigitaliseringen under koronapandemien har gitt for studenter, svarer likevel nesten halvparten av respondentene i Studiebarometeret for universiteter og høyskoler høsten 2020 at de er blitt mer positive til nettbasert undervisning. Dette gir et godt utgangspunkt for det videre arbeidet med den digitale omstillingen i utdanningen der kvalitet, fleksibilitet og god utdanningsfaglig bruk av digital teknologi må være høyt prioritert. En viktig erfaring fra koronaperioden er at fremtidens utdanning bør kombinere fysisk tilstedeværelse og digital undervisning på en måte som fremmer læringsutbytte, læringsmiljø og fleksibilitet.

Figur 2
Faktorer for kvalitet

Boks 6 **Cato**

Cato (38) mistet jobben våren 2020 som følge av koronapandemien og har siden søkt på mange jobber. Han benyttet seg av muligheten til å ta et nettbasert kurs i *prosessledelse og design thinking* ved Universitetet i Agder, som var et fagfelt hvor han ønsket å styrke sin kompetanse. I etterkant av dette har han blitt ansatt i et vikariat i Nasjonal kommunikasjonsmyndighet, og mener selv kurset bidro til at han fikk jobben. Ved å fylle på sin kompetanse på denne måten fikk han vist arbeidsgiver at han hadde evne til og var villig til å tilegne seg ny kunnskap.

Innsatsområde 3

Prioriterte tiltak

- Videreføre satsingen på kvalitetsfremmende tiltak i utdanningene gjennom Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse.
- Vektlegge økt utdanningsfaglig kompetanse hos undervisningspersonalet ved universiteter og høyskoler.
- Utnytte digital teknologi for at flere skal få tilgang til høyere utdanning uavhengig av livssituasjon, arbeidssituasjon og bosted.
- Stimulere til kvalitetsutvikling av nett- og samlingsbaserte fagskoletilbud gjennom kompetanseheving innen nettpedagogikk.
- Oppfordre utdanningsinstitusjonene til å organisere utdanningstilbud slik at de kan tilpasses ulike studenters behov og muligheter.
- Tilby kompletterende utdanning til personer med utenlandsk utdanning.
- Vurdere gjennomgang av kvalitetskriteriene.

Nærmere om tiltakene

Kvalitetsfremmende tiltak i utdanningene

Regjeringen vil, som en del av opptrappingsplanen for dagens langtidsplan for forskning og høyere utdanning og strategien for høyere yrkesfaglig utdanning, fortsette å legge til rette for kvalitetsfremmende tiltak gjennom blant annet Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse. Dette gjelder for eksempel program som fremmer økt kvalitet i utdanningene, studentaktiv læring og økt arbeidslivsrelevans.

Digital omstilling

Den nye digitaliseringsstrategien for universitets- og høyskolesektoren 2021–2025 lanseres etter planen høsten 2021. Strategien vil blant annet omhandle digitalisering for fleksibel utdanning, digital pedagogisk innovasjon, digital kompetanse i alle fag og kultur for digital omstilling. Digital pedagogisk innovasjon og digitalisering for fleksibel utdanning vil være særlig viktig for å nå målene i strategien for desentralisert og fleksibel utdanning.

Underviserrollen og undervisningsmetodene må utvikles slik at de vektlegger kunnskap om læring og undervisning i tillegg til å vektlegge fagkunnskap. Fysisk infrastruktur og teknologisk utrustning må legge til rette for ulik organisering av utdanningen og gode læringsmiljøer i fysisk, heldigital, blandet og hybrid undervisning. Pedagogiske prinsipper og didaktiske metoder må utvikles slik at forskjellige digitale undervisnings-

former kan tas i bruk for bedre læring og involvering av alle studenter uavhengig av livssituasjon, arbeidssituasjon og bosted.

Digital omstilling i utdanningen må ta utgangspunkt i en tydelig forståelse av de utdanningssøkende og deres behov og preferanser for undervisning og læring. For å lykkes med å skape relevante utdanningstilbud som er tilgjengelig for alle, kreves et sterkere samarbeid med aktører utenfor universitets- og høyskolesektoren.

For fagskolene har regjeringen prioritert å gi støtte til digital teknologi og investeringer til utstyr og infrastruktur gjennom utviklingsmidlene som Diku nå forvalter og som Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse vil overta.

Organisering og tilrettelegging av utdanningstilbudene

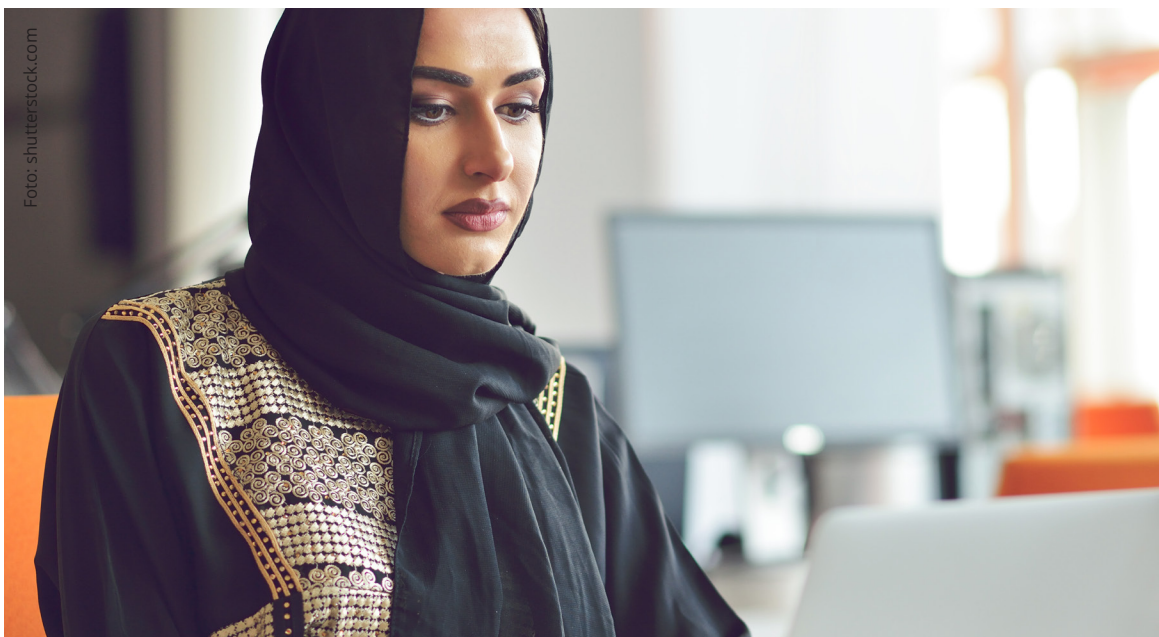
Når utdanningstilbud videreutvikles, bør utdanningsinstitusjonene ta høyde for at en og samme utdanning kan tas både på fulltid og deltid, på campus eller på studiestedet og fleksibelt/desentralisert, i et sammenhengende løp og i moduler (minikvalifikasjoner). Ved gjennomtenkt organisering og bruk av digitale hjelpemidler, kan en mangfoldig studentgruppe gjennomføre samme utdanning i ulike løp. Ved å se muligheten for ulike studentgrupper og organiseringer i sammenheng, blir det lettere å integrere livslang læring som del av grunnutdanninger.

Det ligger blant annet et potensiale i å tilby norskopplæring til personer med utenlandsk utdanning og begrensede norskferdigheter parallelt med kompletterende utdanning eller andre utdanningsløp. Det kan være særlig relevant å benytte nettbasert norskopplæring i denne sammenheng. Hvordan institusjonene velger å tilrettelegge vil variere mellom type studieprogram, behov i ulike deler av landet og prioritering av ressurser.

Som oppfølging av kompetansereformen, har regjeringen i forslag til endringer i fagskoleloven foreslått å åpne for akkrediterte fagskoleutdanninger som er kortere enn 30 studiepoeng. Målet er å tilrettelegge for bedre å møte etterspørselen fra studenter og arbeidsliv for kortere fleksible utdanninger.

Vurdere gjennomgang av kvalitetskriterier

Raske endringer i samfunnet krever oppdatert kompetanse. Nye generasjoners digitale kompetanse og ny teknologi gir mulighet for å kunne studere mer fleksibelt enn tidligere. Derfor er det nyttig å tenke nytt om hvordan studie-tilbud kan organiseres og tilrettelegges for å møte morgendagens utdannings- og kompetansebehov. Departementet vil vurdere nærmere hvordan dette kan gjøres på best mulig måte blant annet sett i lys av stortingsmeldingene om arbeidslivsrelevans og styring av universiteter og høyskoler og ny digitaliseringsstrategi for universitets- og høyskolesektoren.

4: Bedre rammebetingelsene som gir institusjonene, arbeidslivet og studentene større muligheter

Dersom vi skal lykkes med å øke tilgangen til fleksible utdanningstilbud av høy kvalitet som beskrevet i innsatsområdene 1-3, må det legges til rette for gode rammebetingelser for utdanningsinstitusjonene, studentene og andre aktører.

Regelverk og støtteordninger må i så stor grad som mulig legges til rette for at institusjonene kan utvikle kortere moduler, og at det er bedre muligheter for å ta betalt for tilbud som etterspørres av arbeidslivet.

Utdanningssøkere må kunne få tilgang og opptak til slike tilbud, og de som er voksne og i full jobb, har barn, huslån og andre forpliktelser, må ha tilgang til utdanningsstøtteordninger som er bedre tilpasset disse tilbudene og studentene som bruker dem.

Arbeidsgivere må legge til rette for at arbeidstakere skal kunne studere, ved å avsette tid til studier, eksamensforberedelser og så videre. Behovene kan variere mellom ulike former for fleksible tilbud.

Boks 7 **Jørgen**

Jørgen (41) driver eget firma innenfor grafisk design og trykking. Han har alltid vært interessert i robotikk, og i 2020 fikk han plass på Fagskolen i Hordaland sin helt nye utdanning *Robotteknologi og digital produksjon i industrien*. Utdanningen ble opprettet som et resultat av at fagskolen i 2020 fikk tildelt nye studieplasser for å øke tilbudet til ledige og permitterte. En ny virtuell-fysisk fabrikk blir brukt i undervisningen av studenter, også på nett. Det er fremtidsrettet og bærekraftig, det er noe jeg kan jobbe med resten av livet, sier Jørgen. Det er mye teori på studiet, men å jobbe i praksis med den virtuelle-fysiske fabrikk, er noe helt annet. Alt er programmert, og roboter gjør selve den fysiske produksjonen. Programmeringen og styringen skjer på pc, du kan sitte hvor som helst i verden og gjøre det. Studiet er nettbasert over 3 år med 6 samlingsuker i året. Det synes Jørgen fungerer fint ved siden av å drive eget firma.

Innsatsområde 4

Prioriterte tiltak

- Endre egenbetalingsforskriften slik at universiteter og høyskoler i større grad kan tilby utdanninger mot egenbetaling, som er særlig tilrettelagt for personer med arbeidserfaring.
- Fortsette å gjøre ordningene i Lånekassen mer fleksible slik at de er bedre tilpasset livslang læring.
- Innføre nye regler som gjør det enklere å kombinere dagpenger med utdanning.
- Gjennomgå regelverket for opptak til høyere utdanning, inkludert desentralisert og fleksibel utdanning.
- Oppfordre institusjonene og arbeidsgivere til å legge til rette for at studenter får gode rammer for å gjennomføre fleksibel og desentralisert utdanning.

Nærmere om tiltakene

Egenbetalingsforskriften

Regjeringen har forslag til endringer i egenbetalingsforskriften på høring. Forslaget åpner for at statlige universiteter og høyskoler i større grad kan tilby utdanninger som er særlig tilrettelagt for personer med arbeidserfaring mot egenbetaling. Forslaget vil gjøre høyere utdanning tilgjengelig for flere uavhengig av livssituasjon og det vil øke tilbudet av relevante videreutdanninger som kan tas i kombinasjon med arbeid. Forslaget tar høyde for at egenbetalingsstudier for personer med arbeidserfaring ikke skal komme i konflikt med den ordinære utdanningsvirksomheten, som skal være gratis. Regjeringen vil vurdere videre oppfølging etter at høringsfristen har gått ut 1. august 2021.

Utdanningsstøtte

Regjeringen har gjort det enklere for voksne å få finansiering til livsopphold slik at de kan kombinere utdanning og arbeid. For eksempel er det fra og med 2020 mulig å søke studiefinansiering når man studerer mindre enn 50 prosent av fulltidsutdanning, og personer over 30 år kan få et tilleggslån på opptil 100 000 kroner per år. Det neste steget innføres høsten 2021, når deltidsutdanning ikke lenger teller like mye som fulltidsutdanning i maksimalperioden på åtte år med rett til lån og stipend. For at alle skal ha tilgang til kortere utdanninger og kunne investere i egen kompetanseutvikling, må utdanningsfinansieringen bli mer fleksibel og fungere bedre som erstatning for inntekt i en kortere periode.

Dagpengeregelverket

Regjeringen foreslår nye regler som gjør det langt enklere for arbeidsledige og permitterte å kombinere dagpenger med opplæring og utdanning. Spesielt enkelt blir det å bruke tiden man mottar dagpenger til å ta grunnskole- og videregående opplæring og fagskoleutdanning.

For utdanning ved høyskoler og universiteter innebærer regjeringens forslag noen begrensninger, blant annet når det kommer til aldersgrense, studieprogresjon, varighet og kravet om å være reell arbeidssøker. Dette må ses i sammenheng med Lånekassens ansvar for utdanningsfinansiering.

Opptak

For å bidra til å nå målene for desentralisert og fleksibel utdanning må opptaksregelverket være rustet for dette. Desentraliserte studier er et viktig virkemiddel for å rekruttere og beholde kompetanse i distriktskommunene. Enkelte steder har man opplevd at kvalifiserte søkere i nærområdet fortrenses av bedre kvalifiserte søkere fra andre deler av landet. Dagens opptaksforskrift regulerer opptak til grunnutdanninger og ble i hovedsak fastsatt i 2007. Siden er det blitt gjort flere endringer for å tilpasse den til ulike behov.

Våren 2021 oppnevnte regjeringen et utvalg som skal foreta en helhetlig gjennomgang og vurdering av regelverket for opptak til høyere utdanning. Utvalget skal se på alle aspekter ved dagens opptaksregelverk, inkludert

desentralisert utdanning, og komme med anbefalinger til et regelverk som både bidrar til at ressursene i befolkningen utnyttes best mulig og til at vi får dekket kompetansebehovene i arbeidslivet.

Gi studentene gode rammer for å lykkes med utdanningene

Å studere fleksibelt og desentralisert har sine egne utfordringer. I de regionale innspillsmøtene og i andre sammenhenger har flere studenter pekt på at de trenger tilrettelegging for å kunne gjennomføre utdanningene på en god måte. Det handler blant annet om nok

tid til å studere og forberede seg til eksamen, og i mange tilfeller mer sammenhengende tid i perioder med oppgaver, samlinger og lignende. Noen har dessuten lengre reisevei, som det kan være relevant at både utdanningsinstitusjonene og arbeidsgiverne tar hensyn til når de planlegger hvordan utdanningen og eksamensavvikling organiseres. Regjeringen oppfordrer de ulike involverte aktørene, enten det er utdanningsinstitusjonene, arbeidsgivere eller andre, til å være så fleksible som mulig og bidra på hver sine områder til at studentene får best mulig tilrettelegging rundt studiene sine.

Veien videre

Strategien gir retning for utdanningssektorenes arbeid i årene fremover. Regjeringen og departementene vil følge den opp i relevante prosesser.

Implementering av denne strategien er avhengig av innsats fra mange ulike aktører. Det kreves innsats fra hver enkelt aktør som har en rolle i det kompetansepolitiske arbeidet. Godt samarbeid på tvers av regioner og mellom de ulike aktørene er viktig for å fortsette utviklingen i ønsket retning.

Fylkeskommunene er en sentral aktør for å nå målene i denne strategien, både som forvalter av fagskolesektoren og gjennom sin kompetansepolitiske rolle, jf. omtale under innsatsområde 2 ovenfor.

Kunnskapsdepartementet ønsker jevnlig dialog med berørte aktører i årene fremover om status for implementering og oppfølging av strategien. Departementet vil i samarbeid med Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse og berørte aktører, spesielt fylkeskommunene, vurdere hvordan slike møtearenaer best kan legges opp. Oppfølgingen må sees i sammenheng med arbeidet i Kompetansepolitisk Råd.

Kunnskapsdepartementet vil legge denne strategien til grunn som en sentral del av styringsdialogen med underliggende virksomheter, herunder direktoratene og universitetene og høyskolene. Diku har vurdert ny modell for dimensjonering av fagskoleutdanning. Denne drøftes i strategien for høyere yrkesfaglig utdanning og i dialogen med de aktørene som er involvert i fagskolesektoren.

” Godt samarbeid på tvers av regioner og mellom de ulike aktørene er viktig for å fortsette utviklingen i ønsket retning

Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse vil få en sentral rolle i oppfølging av strategien. Direktoratet vil få en viktig oppgave i å koordinere og samordne overlappende deler av de søknadsbaserte tilskuddsordningene til fleksibel og desentralisert utdanning. Direktoratet vil videre, i tråd med styringsmeldingen, ha viktige oppgaver knyttet til dimensjonering av utdanningene, herunder et system for å beskrive kompetansebehov.

Økonomiske og administrative konsekvenser

Tiltakene i strategien kan i utgangspunktet gjennomføres innenfor gjeldende budsjett-rammer. Noen av tiltakene er skalerbare avhengig av de til enhver tid gjeldende budsjett-rammer. De økonomiske rammene vil bli vurdert i forbindelse med de årlige statsbudsjettene.

Det vil bli igangsatt en helhetlig gjennomgang av finansieringen av universiteter og høyskoler hvor denne strategien har pekt på sentrale hensyn som vil bli vurdert.

Finansieringssystemet for fagskolene er under evaluering. Lov- og forskrifts- endringer vil bli fulgt opp på vanlig måte.

Utgitt av:
Kunnskapsdepartementet

Bestilling av publikasjoner:
Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon
www.publikasjoner.dep.no
Telefon: 22 24 00 00
Publikasjoner er tilgjengelige på:
www.regjeringen.no

Publikasjonskode: F 4465

Design og illustrasjoner: Gjerholm AS

